

Katarzyna Matysik

Stowarzyszenie Migaj Sercem, Legnica

Problemy organizacji kursów języka migowego

Kontakt:	Katarzyna Matysik murawskakasia@wp.pl
Jak cytować:	Matysik, K. (2017). Problemy organizacji kursów języka migowego. <i>Forum Oświatowe</i> , 30(2), 227–232. Pobrano z: http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/497
How to cite:	Matysik, K. (2017). Problemy organizacji kursów języka migowego. <i>Forum Oświatowe</i> , 30(2), 227–232. Retrieved from http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/497

W dzisiejszych czasach wiele osób określa się mianem nauczyciela, jednak nie łatwo odnaleźć się w tej roli. Wiedza, umiejętność jej przekazania, dobre relacje z uczniami, ciągła nauka to tylko kilka wytycznych, którymi powinien kierować się nauczyciel. Kim jest *nauczyciel*? Kto stawiany jest za autorytet?

Nauczyciel, na podstawie Wielkiej Encyklopedii PWN pod redakcją Jana Wojnowskiego (2003), to:

osoba przekazująca innym wiedzę, obdarzona autorytetem i stanowiąca wzór do naśladowania oraz odpowiednio przygotowany specjalista do prowadzenia pracy dydaktyczno-wychowawczej w instytucjach oświatowych (przedszkolach, szkołach różnych typów, wyższych uczelniach, placówkach pozaszkolnych).

Czy w takim razie osoba Głucha¹ może być nauczycielem? Na co dzień spotyka się wielu słyszących nauczycieli. Wiadomą rzeczą jest, że każdy musi posiadać odpowiednie wykształcenie, aby móc prowadzić zajęcia. Co w sytuacji, gdy osoba Głucha osiągnie taki etap? Czy jest ona zatrudniana jako nauczyciel? Mowa tu o szkołach dla dzieci głuchych oraz dla uczniów słyszących, którzy w programie kształcenia muszą zrealizować przedmiot *Język migowy*. Nauczyciel Głuchy jest przecież osobą przekazującą wiedzę i nauczającą polskiego języka migowego, jest autorytetem i stanowi wzór do naśladowania, jest specjalistą w swojej dziedzinie. W ośrodkach szkolno-wychowawczych zazwyczaj zatrudnia się Głuchych nauczycieli. Natomiast nie jest on już zatrudniany w szkołach dla słyszących (studium policealne, uniwersytety), chyba że pracuje tam osoba, posługująca się językiem migowym i pomaga w kontakcie z dyrekcją.

Dla osób słyszących zajęcia z języka obcego swoją atrakcyjność uzyskują wtedy, kiedy prowadzi je rodowity jego użytkownik. Ciekawszym staje się język angielski, kiedy prowadzi go Anglik. Wówczas nauka jest intensywniejsza, skupiamy się na języku i jego kulturowych właściwościach. Czy zajęcia nie byłyby dużo ciekawsze, gdyby prowadził je nauczyciel Głuchy? Nie wszystkie osoby w swoim życiu spotykają osoby niesłyszące, dlatego nauczyciel Głuchy byłby przedstawicielem swojej grupy. Nauczyciel Głuchy polskiego języka migowego powinien stać się standardem w każdej szkole.

W Polsce osoby niesłyszające posługują się polskim językiem migowym. Kursy jednak niekoniecznie prowadzone są w tym języku. Ważne jest, by szukając ofert, zapoznać się z nazewnictwem języka, który będzie wykładany na zajęciach. Ogłoszenia informują, że nauczany jest język migowy, czyli który? W Polsce rozróżniamy:

- » Polski język migowy (PJM) – to pełnowartościowy język naturalny, składający się ze zbioru znaków oraz gramatyki, rządzącej się innymi prawami niż język polski (Tomaszewski, 2005, s. 34). W PJM występują dodatkowo znaki niemańne (Tomaszewski, 2005, s. 35). Nie jest on językiem pisanym czy mówionym. Różnice widoczne są w gramatyce obu języków. Przekazując informację, wykorzystujemy ręce do wykonywania gestów, mimikę całego ciała do wyrażania emocji. Jeden gest posiada wiele znaczeń i może być używany w wielu sytuacjach. *Polski Język Migowy jest narzędziem myślenia komunikowania się ludzi Głuchych między sobą* (Tomaszewski, 2005, s. 39).
- » Systemowy język migowy (SJM) – sztucznie utworzony subkod migany języka naturalnego, znaki migowe o tej samej treści co mowa i przekazywane równolegle z nią (język migany wykorzystuje znaki daktylograficzne i ideograficzne klasycznego języka migowego, natomiast zasady gramatyczne z języka polskiego) (Szczepankowski, 2000, s. 15). Ten sztucznie stworzony język, łączący znaki języka migowego z mówionym językiem narodowym, *wykorzystuje się w nauczaniu dzieci niesłyszących, a także w tłumaczeniach telewizyjnych* (Szczepankowski, 2005, s. 18).

Prowadzenie zajęć poprzedzone jest stworzeniem odpowiedniego programu. Stanowi on podstawę dla nauczania i uczenia się uczniów. Jest on zbiorem powiązanych ze sobą logicznie i merytorycznie jednostek informacji na określony temat. Informacje kończą się zwykle pytaniem, na które trzeba odpowiedzieć. Może także zawierać lukę, którą należy wypełnić. Każdy z wyników sprawdzany jest z prawidłową odpowiedzią. Różnice pomiędzy programami zazwyczaj dotyczą: sposobu udzielania odpowiedzi, wielkości oraz struktury jednostek informacji oraz form kontrolowania zakresu i stopnia przyswojenia wiedzy przez uczniów. Zakłada możliwość indywidualizowania procesu nauczania (Wielka Encyklopedia PWN, 2004, s. 329).

Zajęcia języka migowego prowadzone są na różnych szczeblach nauki od szkoły podstawowej po studia. Niektóre ze szkół wymagają, aby plan opracowany był ściśle z przygotowanym planem Krajowego Ośrodka Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (w skrócie KOWEZIU.) Jest on centralną, publiczną placówką doskonalenia nauczycieli o ogólnopolskim zasięgu działania. Organem prowadzącym Ośrodek jest Minister Edukacji Narodowej. Program dotyczący przedmiotu *Język migowy dla różnych kierunków* jest podobny. Składa się z dwóch części teorii oraz nauki znaków języka migowego. Po głębszym przeanalizowaniu widać kilka nieprawidłowości, które nie mają obecnie zastosowania. Nauczyciele prowadzący zajęcia to według KOWEZiU osoby, *które ukończyły szkolenie w zakresie metodyki nauczania języka migowego i posiadają ważny certyfikat CEJM przy ZG PZG* (www.koweziu.edu.pl). Istnieją sytuacje, w których nauczyciele posiadają inne dokumenty, certyfikaty, zaświadczenia z innych firm potwierdzające kwalifikacje nauczania tego przedmiotu.

Czy są one złe, nieprawidłowe? Czy wykluczają możliwość nauczania? Kolejny cytat ze strony KOWEZIU:

Do osiągnięć edukacyjnych uczniów proponuje się przeprowadzenie testu wielokrotnego wyboru z zakresu teorii języka migowego i niepełnosprawności słuchowej (Zielińska, Polanowska, Mądry, Cis, 2012).

Sprawdzenie wiadomości w formie egzaminu nie jest obowiązkowe i może być on dostosowany do potrzeb grupy. Decyzja o wyborze właściwej formy należy do nauczyciela. Jednakże często zdarza się, że szkoły wymagają testów by miały podstawę do zaliczenia przedmiotu. Należy zwrócić uwagę na zapis:

celem zajęć dydaktycznych z ideografii jest poznanie przez uczniów 300 znaków pojęciowych języka migowego i posługiwanie się nimi w sposób zgodny z zasadami systemu językowo migowego (Augustowska-Kruszyńska, Michalska, Cis, 2012).

Gdy uczymy się znaków języka migowego (PJM), są one inne niż w języku migowym (SJM). Znaków z jednego sposobu komunikacji nie można łączyć z gramatyką drugiego języka, bo wtedy nie jest to język tylko subkod. W większości przypadków jednakże programy przygotowywane są przez poszczególnych nauczycieli na podstawie programów zaproponowanych przez KOWEZiU, bądź różnią się od nich całkowicie – są autorskie.

A więc jak prawidłowo powinny wyglądać zajęcia? W ramach wywiadów z osobami zajmującymi się nauką polskiego języka migowego, zarówno osoby słyszące, jak i niesłyszące opowiadały się za pewnym modelem prowadzenia zajęć. Według respondentów, optymalny czas prowadzenia lekcji to 3 godziny z przerwą w środku lub dwiema krótkimi w czasie zajęć, w zależności od potrzeb uczestników. Zajęcia prowadzone raz lub dwa razy w tygodniu. Jest to właściwy czas na powtórzenie materiału z poprzednich zajęć, przeprowadzenie nowego tematu, a także na ćwiczenia poprzez zabawę. Sala, w której odbywają się zajęcia, powinna być w miarę przestronna, jasna, oświetlona. Krzesła ustawione w *podkowę*, aby każdy uczestnik mógł widzieć pozostałych uczestników. Taki układ ułatwia naukę. Egzamin powinien być migany. Jednakże stosuje się praktykę, w której sprawdza się również wiedzę o Kulturze Głuchych poprzez test pisemny. Osoba przystępująca do egzaminu zazwyczaj losuje zestaw znaków, liczb, zdań oraz pytań od nauczyciela i prezentuje je w języku migowym. Jeżeli szkoła wymaga potwierdzenia zdania egzaminu, istnieje możliwość nagrywania egzaminu za pomocą kamery. Wówczas na filmie widać sposób migania uczestników. W przypadku uwag, można odwołać się do filmu.

Na co nauczyciele nie powinni się godzić w swojej pracy? Na podstawie przeprowadzonych wywiadów z nauczycielami, zajmującymi się nauczaniem polskiego języka migowego, wciąż uwidaczniają się nieprawidłowości, które występują w trakcie prowadzenia zajęć.

Rozpoczynając od podziału na godziny rozłożone w tygodniu, można wyróżnić kilka sytuacji, w których prowadzenie zajęć wpływa negatywnie na nauczyciela i na słuchaczy. Przykładem może być kurs, po którym uczeń ma migać na poziomie podstawowym, czyli kurs 120-godzinny, odbywający się codziennie po 8 godzin zajęć od poniedziałku do piątku, tj. przez okres około 3 tygodni. Innymi przykładami niewłaściwego rozkładu czasu są: kurs 60-godzinny, w którym zajęcia odbywają się raz w tygodniu po 6 godzin, czyli 10 spotkań. (pierwsza godzina poświęcona jest powtórzeniu zapomnianego materiału, kolejne godziny na nauce nowych tematów), kurs 20-godzinny przy studium zaocznym, podzielony na 2 spotkania po 10 godzin.

Pod uwagę w projektowaniu zajęć należy wziąć także liczebność słuchaczy w grupie na zajęciach. Nie jest właściwym, gdy nauczyciel jest zobowiązany uczyć grupę słuchaczy w liczbie od 25 do 30 osób na sali i ma na to 45 minut czy nawet 90 minut. W tym czasie musi ustawić krzesła, sprawdzić obecność, przygotować materiały, przeprowadzić zajęcia, sprawdzić, czy materiał został zapamiętany itp. Z drugiej strony, nie jest również dobrze, gdy grupa nie jest liczna i na zajęcia przychodzą od 2 do 5 osób, ponieważ przedmiot jest nieobowiązkowy. Czy to wina nauczyciela, że nie potrafi przyciągnąć uwagi słuchaczy, czy zajęcia nie wydają się zbyt atrakcyjne?

Ważne jest także wykształcenie, którym nauczyciel powinien posiadać. W zależności od szkół, wymagane są różne dokumenty (decyduje o tym brak wytycznych dla osób prowadzących zajęcia). Dlatego też szkoły wymagają takich dokumentów, jak:

- » certyfikat tłumacza T2 lub T1, wydawany przez Polski Związek Głuchych,
- » dyplom ukończenia studiów wyższych, minimum magisterskich (przygotowanie pedagogiczne lub nauczycielskie),
- » oświadczenie, wypisane odręcznie, o pochodzeniu z rodziny osób niesłyszących i znajomości języka od dziecka,
- » dyplom ukończenia studiów podyplomowych PJM na Uniwersytecie Warszawskim,
- » zaświadczenia, dyplomy, certyfikaty ukończenia kursów SJM lub PJM.

Rzadko kiedy wymagane są wszystkie dokumenty łącznie. Wystarczy posiadać jeden z wymienionych, by nauczać języka migowego. Najbardziej niesformalizowaną sytuacją jest ta, w której osoby z oświadczeniem o znajomości języka migowego od dziecka prowadzą zajęcia. Jak zweryfikować umiejętności takich osób?

Moda na kursy języka migowego rozpoczęła się w 2012 roku po wejściu w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o *języku migowym i innych środkach komunikowania się*, która zawiera informację, że każda instytucja powinna zapewnić osobę, która miga (art.11, pkt. 1 i 2³). W tym czasie powstało wiele firm, zajmujących się prowadzeniem zajęć z języka migowego, ale jakość prowadzonego przez nich kształcenia nadal jest nieokreślona i nieewaluowana.

BIBLIOGRAFIA

- Augustowska-Kruszyńska, K., Michalska, A., Cis, K. (2012). *Program nauczania dla zawodu technik elektrotechnolog 321103 o strukturze modułowej*. Pobrane 18 sierpnia 2017, z: www.koweziu.edu.pl/programy_nauczania/pliki/321103_M.doc
- Centrum Edukacyjne Języka Migowego przy Zarządzie Głównym Polskiego Związku Głuchych. (2015). *Program nauczania dla zawodu Asystent Osoby Niepełnosprawnej, 341201 o strukturze przedmiotowej*. Pobrane 19 sierpnia 2017, z: <http://www.koweziu.edu.pl/ppn?2108bbc95adfoe08b5c238de389ea414=1cffe39e4628ee9016db-d2bf56ded53d>
- Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. (2015). *O placówce*. Pobrane 18 sierpnia 2017, z: <http://www.koweziu.edu.pl/oplacowce?2108bbc95adfoe08b5c238de389ea414=4e972ab608fdd16b6c446834163755e>
- Ośrodek Rozwoju Edukacji. (2015). *Przykładowe programy nauczania. Programy przedmiotowe. Asystent osoby niepełnosprawnej*. Pobrane 18 sierpnia, z: <http://www.koweziu.edu.pl/ppn>
- Szczepankowski, B. (2000). *Komunikowanie się z osobami z uszkodzonym słuchem. Poradnik dla pracowników służb społecznych*. Warszawa, Krapkowice: Centrum Języka Migowego.
- Szczepankowski, B. (2005). *Język migany w szkole*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Świdziński, M. (2015). *Z problemów komunikacji niesłyszących*. Pobrane 19 sierpnia 2017, z: <http://slideplayer.pl/slide/60864/>
- Tomaszewski, P. (2005). Polski język migowy w wychowaniu dwujęzycznym dzieci głuchych. W: J. Porayskiego-Pomsty (red.), *Komunikacja i teksty w perspektywie rozwojowej i dydaktycznej* (s. 33–58). Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Wojnarowski, J. (red.). (2003). Wielkiej Encyklopedii PWN. Tom 18. *Mohorovičicia nieciągłość – Niemcy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wojnarowski J. (red.). (2004). Wielkiej Encyklopedii PWN. Tom 22. *Polskie siły zbrojne – Pyrrus*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Zielińska, I., Polanowska, M., Mądry, A., Krzysztof, C. (2012). *Program nauczania dla zawodu asystent osoby niepełnosprawnej, 341201 o strukturze przedmiotowej*. Pobrane 18 sierpnia 2017, z: www.koweziu.edu.pl/programy_nauczania/pliki/341201_P.doc

-
1. Głuchy, pisany przez „duże G”, to osoba, która w okresie niemowlęctwa przyswoiła język migowy, por. M. Świdziński, *Z problemów komunikacji niesłyszących*. Pobrano z: <http://slideplayer.pl/slide/60864/>
 2. Art. 11. 1. Organ administracji publicznej zapewnia, na zasadach określonych w art. 12, dostęp do świadczenia usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN, zwanych dalej „świadczeniem”.
 2. Świadczenie może być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się.